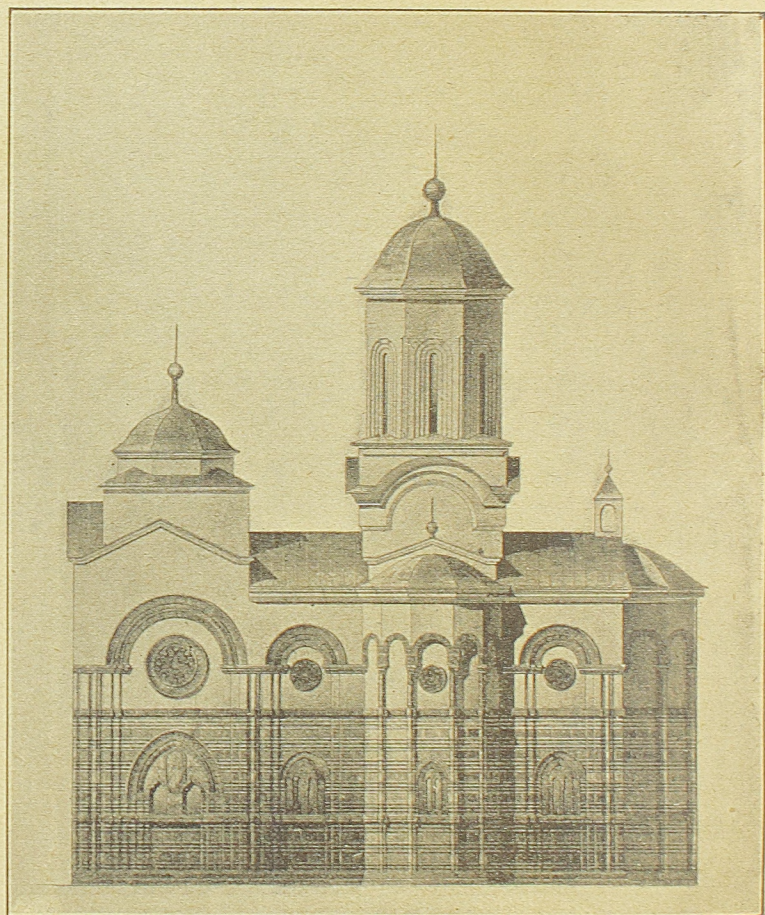

P-08

МАНАСТИР КАЛЕНИЋ

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

МОНАСТИР КАЛЕНИЋ

ЗАДУЖБИНА ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

(1405—1427)

НАПИСАО

М. Ђ. МИЛИЋЕВИЋ

БЕОГРАД

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1897

кчв д. 406
~~8650~~

КАЛЕНИЪ

Књиге у којима се помиње Манастир Каленић :

1. *Троношки Летопис* помиње Каленић у свом § 54. *Гласник V*, стр. 98.
2. *Путешествіе Јоакима Вујића*, од године 1826 и 1827, стр. 109—130.
3. *Шумадинка за 1852 годину*, број 21, стр. 83.
4. *Знаменитији догађаји новије Српске Историје*, од Герасима Георгијевића, у Београду, 1838, стр. 41.
5. *Манастири у Србији*, од М. Ђ. Милићевића, 1864, *Гласник XXI*, стр. 45—51.
6. *Путничка Писма, у Вили*, 1865 и 1866, од М. Ђ. Милићевића.
7. *Опис Манастира у Србији*, од Јосифа Веселића, у Београду, 1867, стр. 74.
8. *Кнежевина Србија*, М. Ђ. Милићевића, у Београду, 1876, стр. 183.
9. *Топографски Речник Јагодинског Округа*, од Јована Мишковића, *Гласник 61*, стр. 85 и 86.

ПОСТАЊЕ ОВОГ САСТАВА

У *Манастирима у Србији* (*Гласник* XXI, стр. 45—51), у *Путничким Писмима* (стр. 233 до 237), и у *Кнежевини Србији* (стр. 183 и 184), ја сам, где више, где мање, говорио о *Манастиру Каленићу*; али ми је ипак остала и жеља и потреба да се још једном забавим том историском богомољом, колико да попуним што је остало празно, и да исправим што се промакло неисправно у ранијим својим белешкама: толико и да нарочито скренем пажњу својих земљака на ту стару Задужбину, која, и својом грађевинском лепотом, и местом где је, и околином у којој је, заслужује да се чешће виђа и боље позна.

Ту своју жељу најбоље бих испунио, кад бих собом могао отпасти у Каленић, али то, некако до скора, не могох учинити. У очекивању повољнога за одлазак случаја, замолих пролетос Господина Митрополита Михаила, да ниже изложена питања пошље старешини Манастира Каленића, и да га позове, да на свако то питање одговори, колико се на које буде могло одговорити.

Ово су та питања и упути:

1. У цркви Манастира Каленића, у средњој препрати, с леве стране, где је изображена породица Деспота Стефана, шта је записано?

Тај запис нека се прочита и преписе, макар колико се може.

Тај је дувар много киснуо, док је кубе било проваљено; а кад је оно оправљано, онда је упрскан кречом и малтером. Зато

нека се млаком водом и сунђером, или меком крпом, све то место обрише, и нека се после прочита што се могне прочитати, па то нека се верно препише и мени пошље.

2. И сви други записи по дувару, с поља и изнутра, нека се препишу и овамо пошљу.

Ако је мастило избледело, и запис се не да прочитати, нека духовник затвори врата, да у цркви буде мрак, па онда нека запали танку воштаницу, и њом нека осветљава редом слово по слово: тако се често прочита и реч, која се према сунцу никако не може да разбере што је.

3. Нека се овамо јави: како је зидан Манастир; то јест, колико је дебео појас од цигље, а колико онај од камена?

4. Има ли у цркви, или око цркве, гробова с натписима? Ако има, нека се сви записи препишу и овамо пошљу. У случају да се што не може прочитати, нека се пошље оно што се прочита, а нарочито да се не изоставе имена покојника, и године њихова рођења или смрти, ако их у запису има.

5. Манастир Каленић има ли данас нурије, макар једно село?

6. Зна ли се; причали се, од чега је дошло Манастиру име *Каленић*? И говорили се тамо *Калинић* или *Каленић*?

7. Од Каленића колико је до Јагодине; до Крагујевца, а и до Љубостиње?

8. Има ли у Каленићу књига, у коју се уписују имена браће манастирске, а особито: Архимандрита, Игумана, Јеромонаха, и друге све браће?

9. Има ли каква прича о постању Каленића? Или о неком догађају онде око њега?

10. Зна ли се, прича ли се о ком калуђеру каленићком који се је одликовао чим било: побожношћу, ученошћу, вредноћом, или јунаштвом. Одакле је тај био родом, и како је свршио?

11. Има ли у Манастиру каква год рукописна књига?

12. Има ли која Србуља, то јест, штампана црквена књига, као што су Божидареве црквене књиге?

13. Зна ли се, причали се у Каленићу, где је вађен камен за цркву Каленићку, кад је зидана.“

Г. Митрополит, примивши радо моју молбу, учини све што сам желео, и, после кратког времена, достави ми одговоре које је на горња питања добио.

У Каленићкој цркви, у средњој препрати, на левом зиду, допста је био измолован Деспот Стефан, са својом мајком, и још с неким лицима, а до глава њихових налазио се повећи запис, па је то све, кад су на том зиду пробијана два нова прозора, нешто покварено а нешто малтером замазано. Ја сам нарочито желео да се тај зид опере, не би ли се видело што је остало од слика и од записа. И духовници су тај зид опрали тако да се испод малтера јавила Деспотова слика цела и необично красна; али су оне друге слике, које су с овом чиниле једну групу, јако оштећене, што ће се доцније, на свом месту, казати.

На питање: Има ли у Манастиру каквих рукописних књига, браћа одговарају: *Има једно Јеванђеље, писано на Лиму, 1463!!*

Е, ово Јеванђеље, и још штошта друго, определише ме, да овога лета, на сваки начин, одем у Каленић.

И баш кад се ја за тај пут спремах, понуди се Михаило Несторовић Сперански, руски професор и учени славист, који се оних дана налазио у Београду, да и он са мном пође, те да бар један део Србије види, и да разгледа Каленић, о ком сам му ја више пута говорио.

И тако, 10 јула ове године, ја, моја жена, и М. Н. Сперански, железницом, одосмо у Крагујевац, намерни да оданде, на колима, продужимо пут преко Левча у Задужбину Деспота Стефана Високога.

Дан 11 месеца јула проведосмо, разгледајући знамените војно-техничке заводе, конак Кнеза Милоша, Стару Цркву, Нову Гимназију, и лепу Девојачку Школу — тековине којима се одиста Крагујевац може похвалити.

Мештани нас увераваху, да онде има преко 40 фијакерских кола, те нам се не треба много гристи како

ћемо наћи кочијаша. Тако су говорили наши пријатељи, али нису тако мислили онамошњи фијакеристи.

Не знајући где је М. Каленић, и претпостављајући да је пут дуг и тежак, они се ни годити не хоћаху, те нама оста да тражимо други пут за жељено место.

Јула 12 ми седосмо на железницу, и одјездисмо у Јагодину.

И онде, на тражење фијакера, добисмо одговор:

— Сутра је недеља; фијакери су сви погођени за сватове!

Онда ми потражисмо каквога простога кочијаша, за кога се сватови не грабе. И доведоше нам некога честитог Јагодинца *Илију*, чију услужност и поузданост не можемо довољно да похвалимо. Овај заиска 40 динара да нас одвезе у Каленић, и да нас врати у Јагодину, а готов бејаше одмах да пођемо.

Ми пристасмо, и већ се упутисмо ка жељеном месту.

Извозећи се из Јагодине, ми са зебњом гледасмо онамо на Црни Врх, преко кога се одонуд од Лепенице преваљују густе облаци овамо над Моравску Долину, али смо се журили колико се боље могло, сладећи се уз пут неописаним природним лепотама, куд год бисмо очима погледали. И како је пре тога било честих киша, то и трава и гора бејаше опрана, једра и јаковна, као да је тек половина маја. Њиве и ливаде, кроз које пролажасмо, далеко од плавних вода, нису биле страдале од овогодишњих поводња, него бејаху напредне, да је права милина гледати их. Нарочито падаху у очи уз пут велики забрани младе растове и граничеве горе, која буја из земље као босиљак.

Пред селом Лоћинком настиже нас грозна летња киша, и сва се сручи на нас, и на откривена кола наша.

У Лоћичкој механи огрејасмо се и мало просушисмо, па се пожурисмо у село Белушић на конак.

Уз пут смо често сретали сељаке који, на расточеним колима, гоне неке дебеле растове греде ка Јагодини.

На питање: куд возе ту грађу, одговараху, да је вуку у Јагодину, за некаке потребе на железници. А кад питасмо: одакле је возе, рекоше:

— Из шуме Манастира Каленића.¹

Манастир је, дакле, очувао своју стару гору, а сељаци су своју сву псекли, и сада је почињу забрањивати и чувати, као год вотњаке и винограде!

Преноћивши у Белушићу, ми се, 13 јула рано, кренусмо по дану ведру а по путу врло лошу, те око 10 сата пре подне стигосмо у Каленић.

Браћа Манастирска дочекаше нас радосно, понудише нас да седнемо, да од пута дахнемо, и да се, по обичају, послужимо. Чим се то сврши, ми навалисмо да видимо *Јеванђеље*, писано 1463!

Одведоше нас у Манастирску Библиотецицу, где неки седосмо за сто, а М. Н. Сперански се шеташе и разгледаше слике по дувару. Отац Михаило изнесе тражено *Јеванђеље*, и спусти га на сто, а Сперански, чим се оно расклопи, онако стојећи, викну:

— 1763!

¹ Интересну за данашње стање наших манастира карактеристику прича нам Архимандрит Каленићки Јанићије, баш о тој грађи. Манастир је продао држави своје горе за 6000 динара. И кад је старешина манастирски отишао у средњу канцеларију да прими новце, онда му је онде одбијено колико је манастир дуговао држави порезе, и колико има да да за неке чиновничке дурне, па је изишло да треба да доплати још 800 динара, и тек тада да буде намирен рачун!

— Жалости наша! а то је оно што је читано, и нама јављено, као година 1463!²

И није обмана само у тој години.

Ово је Јеванђеље штампано, а не писано; то је једно од Јеванђеља Божидара Вуковића; њему се, употребом, био поценао први лист, а неки вредан духовник узео те оно што је недостајало преписао србуљски тако лепо, и тако са штампаним слично, да се на први поглед невешт човек ласно могао преварити и помислити да је цело руком писано!

И на том Јеванђељу, на једном белом листу, с почетка, записано је: *да је укоричено*, а не писано, 1763!

Прочитавши овај запис како треба, и сазнавши сву истину о том Јеванђељу, ми одмах остасмо без оне велике радости, коју смо носили још из Београда.

После ручка, разгледасмо цркву с поља и изнутра; Сперански, носећи уза се фотографску справу, сними Манастир, а нарочито неколике његове округле прозоре, који се по замисли и по резби могу уврстити у најдивније грађевинске украсе.

Оно што смо нашли записано по књигама, и по разним утварима, показаће се ниже свако на свом месту у овом саставу.

Јула 14 М. Н. Сперански и игуман Каленићки Максим рано седоше на коње, и, преким путем, одјездише у Манастир Љубостињу, Задужбину Кнегиње Милице. Онамо су ручали, разгледали Манастир, и Сперански је фотографисао штошта, па су се задовољни, у вече, вратили у Каленић.

² Цифра 7 написана је са стубом кратким, те се лако могло помислити да је 4, а не 7!

Од Каленића до Љубостиње, преким путем, преко планине, има 3 сата коњичкога хода.

Ја пак, оставши у Манастиру, цео дан сам прелиставао црквене књиге, и бележио записе које сам на њима, на разним утварима, или на зидовима цркве или зграда налазио.

Јула 15, захваливши гостољубивим духовницима домаћинима за дочек, и за услужно обавештење о свачем што смо желели, ми остависмо Каленић и, путем којим смо дошли, вратисмо се у Јагодину.

У Јагодини смо разгледали Стару Цркву. Нова, веома красна зграда, сада се тек гради, и сва је још у скелама. Овде као и у Каленићу, и у Крагујевцу (код Старе Цркве) беше нам веома мило видети похвалну чистоту око цркве и у цркви! Е, онако баш и треба да се држи богомоља.

На иконостасу, испод престоних икона, у обе ове цркве (Крагујевачкој и Јагодинској) М. Н. Сперански нас подсети да запамтимо измолвану апокрифну легенду о лону праотаца Аврама, Исака, и Јакова, и о оном разбојнику, који је, изданувши на крсту поред Христа, први доспео у Рај!

Занимљива појава на иконостасу у православним богомољама!

Преноћивши у Јагодини, ми се, 16 јула, растасмо: Сперански оде на Ниш у Софију, а после ће у Пловдив, а ја и жена вратисмо се у Београд кући.

Тако се сврши ово кратко путовање, које поможе да се јави овај спис о Манастиру Каленићу.

До душе, ваља казати да је у овај састав унесено много штошта из мојих ранијих записака, а и оно што

ми је, на моје молбе, овда онда достављао и покојни владика Јанићије, који је био пострижник овога Манастира.

Слику пак Манастира Каленића сацртао је с природе наш вредни архитекта, професор у Великој Школи, Андра Ј. Стефановић. Он је имао доброту уступити ми свој рад, те сам га ја, овако смањена, могао ставити пред овај спис.

22 јула 1897
у Београду.

М. Ђ. Милићевић

ДЕСПОТ СТЕФАН ВИСОКИ

После Косовске Битке, која се догодила 15 јуна 1389, и у којој, с најбољим синовима Српскога Народа, погибе и владалац Српски, Кнез Лазар, врховна власт у Србији пређе у руке Лазареву сину Стефану Високом, и Кнегињи Милици, матери његовој.

Високи Стефан владао је заједно с матером, Кнегињом Милицом, до њезине смрти (11 новембра 1405) а после, оставши на престоу сам, звао се је и потписивао :

Господинъ вѣсон земли сръбскои и поморіѣ и подѣнавскимъ странамъ Деспотъ Стефанъ.

А некад се је потписивао и **Кнезь Стефанъ.**

За својега дугога деспотовања, Стефан је долазио у неприлике теже него можда и један од додашњих владалаца Српских.

У почетку своје владе, имао је муке с рођеним братом својим Вуком; доцније са сестрићима Бранковићима, па, најпосле, са непослушницима унутра у земљи, а да спољашње силне непријатеље и не помињемо.

Са свега тога, Стефан је водио често кржаве ратове; оштро је каштиговао оне који се нису хтели покоравати његовој власти; остављао је више пута своју отаџбину, те тумарао по туђини, и, при свем том, народно је памћење обавило Деспотово име најлепшим помињањем.

Тако, народна прича казује да је Високи Стефан Турке, ово зло нада сва зла, био истерао из својих земаља, претерао их преко мора, и за њима свој буздован бацио у море, рекавши:

— Кад овај буздован изишао из мора, онда се и Турци вратили овамо!

И гле! Буздован одмах изиђе на брег пред Стефана.

Деспот га баци на ново. И буздован на ново изиђе.

Он га баци трећи пут, а он и трећи пут изиђе из мора.

Тада се из облака јави анђео, и рекне:

— Стефане, Стефане! И ти можеш, и коњ ти може; али ти не да Бог!

Ето како народ ондашње недаће и неуспехе не приписује Стефановој немоћи или неумењу, него неминовној вољи Божјој!

Стојан Новаковић, у свом одличном спису: *Срби и Турци XIV и XV века*, напомиње да назив *Високи Стефан* пре може означавати велико поштовање које су савременици имали према Лазареву сину, него ли сами његов телесни узраст.¹

¹ *Срби и Турци XIV и XV века*, стр. 373.

А на камену, који је постављен у Црквинама, на месту, где је Стефан издахнуо, поред осталог, чита се ово :

Благочѣстиви господињ деспотъ Стефанъ, добри господињ, предобри и мили и слатки господињ деспотъ. Ђ горе томъ тко га видѣ на семъ мѣстѣ мрътва! ²

Оволика милошта од стране сувременика мора имати неког разлога, и јамачно разлога великога.

Ми данас неѣзнамо све ондашње прилике, које су помагале да се Деспотов спомен обуче у толико поштовање, али ћемо ипак поменути ово што иде :

И кад је Деспот водио крваве ратове, и кад је онако љуто каштиговао упорнике својој власти, и кад је, остављајући своју земљу, дуго путовао по туђини, он је свакад, срцем својим, боравио у отаџбини, међу народом својим; јер је он, поред свих сметња и невоља, доспевао да земљу своју накити дивним богомољама и учионицама, врелима светлости и за потоње појасе. Да, Деспот је тумарао од истока до запада по туђини, али је тумарао да би себи нашао савезника и отаџбини помоћи, а не зато што би му негде ван отаџбине било милије и слађе. Његове су ноге путовале дуге и тешке путове по туђини, а љубав ка отаџбини дизала је славну Ресаву, опасивала је градом и кулама, и украшавала живописом коме равна није било. И све то припремао је побожни и родољубиви Стефан въ погребение моштемъ своимъ (кад му судни дан дође).

² Кнежевина Србија, стр. 236 и 237. О том камену гледај најновију белешку у *Годишњици XV*, стр. 73.

И претходници Деспотови на престолу српском, славни и свети Немањићи, као и родитељ му, Косовски мученик светога спомена Кнез Лазар, градили су задужбине где ће почивати вечни санак, али је Стефан, у том послу, готово њих све претекао. У самој пређашњој Кнежевини Србији зна се и прича за неких петнаест богомоља, које се све приписују Високом Стефану, а у Миклошићевој Збирци (*Monumenta Serbica*) има осамнаест помена о даровима, које је црквама и манастирима учинио Стефан Деспот, нешто сâм, а нешто заједно с мајком својом, Кнегињом Милицом, или с братом Вуком. Па ипак ту није поменуто све што је он био подигао или што је био даровао.

Оно што је Деспот Стефан градио, остало је српско и доцније, када су српском земљом непријатељи завладали; а градови Бурђеви и Јеринини, прешавши у руке турске, обрнули су се у тамнице и у страшила за саме Србе!

Може бити да нам то наговештава: откуд онолика милошта према имену Високога Стефана.

Од свих Деспотових задужбина, данас у Србији стоје и певају две, које величином размера и лепотом архитектуре заузимају прво место међу споменицима те врсте.

Те две задужбине јесу: *Манасија* (Ресава) и *Каленић*. Остављајући, за овај мах, на страну Манасију, ми ћемо се овде забавити *Каленићем*, који собом даје красан примерак српске цветне архитектуре из друге поле четрнаестога и из почетка петнаестога века...

Деспот Стефан је издахнуо у путу из Сребрнице ка Београду на месту које се данас зове *Црквине*, код села *Стојника* (крагујевачкога), на десној страни речице *Милатовице*, 19 јула, 1427 године.

Тело његово, пошто је свечано опевано, и народски веома ожаљено, однесено је у Манастир *Манастију* (крај реке *Ресаве*), који је Деспот и озидео **въ погребеніе моштемъ своимъ**, и онде сахрањено.

II

МАНАСТИР, И ЊЕГОВА ПРОШЛОСТ

У врх Левча, осам сата коњичкога хода од Јагодине, седам сата од Крагујевца, а три сата од Манастира Љубостиње, међу планинским висовима: Спасовином, Чворајом и Плужевинама, где се стачу потоци: Говедарски, Јаловички, и Брезовачки, одакле се, доле до утока у Мораву, сва та вода зове *Каленићка Река*, на лепој равници, стоји *Манастир Каленић*, посвећен *Ваведенију Свете Богородице* (21 новембра).

Црква тога манастира дугачка је 13 хвата, широка $5\frac{1}{2}$, а висока (у великом кубету) 12 хвата. Она је зидана цигљом и тесаним каменом наизменце, тако да на појас од цигље, 35 сантиметара дебео, долази појас тесаног камена од 24 сантиметра дебљине.³ На цркви има 9 округлих прозора, испод стрехе, и 9 великих доле испод њих, а 8 их је на великом кубету. Сви су прозори од камена дивно

³ У Каленићу се прича да је камен за зидање ове богомоље вађен негде у Грузији, у округу крагујевачком, око места Честива. Настојник је, веле, од сваких кола остављао по један камен, те је од тих каменова озидео Манастир *Каменац*, који је, после, припадао Каленићу, као његов *метох*.

срезани. Камене руже, или шаре, у округлим прозорима тако се разликују једна од друге да ни две нису једнаке ни шаром ни замишљу, а свака је ванредно лепа.

Испод тих округлих прозора иде ред усправних, у врху шиљастих прозора. Ови су украшени разним митолошким животињама, и људским сликама. На једном, са северне стране, има изрезан гудач с гуслама и гудалом, само не држи гусле како се држе данас, него онако како се држе ђемане, кад се у њих свира.

На цркви су два кубета: велико кубе, над великом црквом; мање над средњом препратом, и мала пирамидица над олтаром.

Црква је изнутра била сва живописана, али су Турци, за своје силе, наџацима, и из пушака, светитељима лица изгрдили, а много се штошта упропастило и за оно време кад су кубета била проваљена, те је озго време тукло и живопис кварило.

Троношац је једини Летописац који помиње⁴ да је Каленић зидао Деспот Стефан Лазаревић.

У самом Манастиру Каленићу, међу браћом, и у околини међу људма мештанима, живи тврдо веровање: да је Каленић градио Деспот Стефан Високи; али се година постања те богомоље не казује свакад једнако, него неки бележе: 1407, неки 1410, неки 1412, неки 1413, а неки чак мисле да је Каленић зидан пред саму Деспотову смрт, која се, као што је познато, догодила 19 јула 1427.

⁴ *Гласник V*, стр. 98, § 54.

Забележено је да се Деспот Стефан године 1411, јуна 8-ога, налазио у Јагодини, где је Манастиру Хиландару даровао нека села у замену за *Лешће*, које је вратио попу *Венедикту Цреповићу*, ком је и припадало.⁵

Да ли није то бављење Деспотово у Јагодини, и његово саветовање с патријархом, с митрополитима, и са свим сабором, било у вези с довршењем његове задужбине Каленића?

Поменућу овде и једну причу из манастирске околине о постању ове задужбине. Прича та не одликује се ни оригиналношћу, нити се поклапа с годинама које други извори означавају, али и она узима Лазарева сина за саздатеља Каленићу. Зато је и увршћујем овде.

Ево што она казује.

Испод манастира, на левој страни Каленићке Реке, има брдо које се зове *Бубњиц*. Прича вели да је име том брду постало овако:

Градећи ову своју задужбину, Стефан се дуго задржао, те се с оцем, Кнезом Лазаром, није виђао.

— Где си ти за толико, упита отац, кад види сина?

— Градио сам у врх Левча задужбину, одговори Стефан.

— Па хајде да видимо ту твоју задужбину, рекне Кнез.

Појашу коње и пођу. Дошавши близу, испењу се на то брдо, које је собом било заклонило нову Стефанову цркву. Али кад изиђу на брдо, сјај од красне нове цркве, окружене са свих страна зеле-

⁵ *Миклошић, Monumenta Serbica, стр. 569 до 571.*

нилом, удари у очи те под Кнезом коњ зазре, одскочи на страну, и јахач са седла *бубне* о ледину. Од тога случаја брдашце се то прозове *Бубњиц*, што је, божем, Кнез Лазар ту, с коња *бубнуо* на земљу.

Пришавши к цркви, и видећи да је необично лепа, Кнез рекне:

— Овај се сјај мора *калити*, да не би и други овако падали...

И тако, завршује прича: — од тога *каљења* остане Стефановој задужбини име Каленић.⁶

Све друге белешке, колико их има, постаће Каленића стављају у доба, кад Кнеза Лазара већ није било међу живима, те, на тај начин, нити је он могао од манастирскога сјаја *бубнути*, нити богомоља од његове примедбе име добити. Тек је од ове приче доста и то што створу казује створитеља његовога; све друго јој се, као причи, може опростити...

Четири пута одлазио сам у Каленић, и бавио се онде кад више а кад мање времена. По ономе што се на самој грађевини и данас може видети и проценити, рекао бих: да је овој Деспотовој Задужбини неимар био или главом *Боровић Раде*, који је зидао *Љубостињу*, или који од његових ученика“...

Кад су Турци овладали Србијом, и кад су, по свом обичају, стали рушити цркве и манастире, онда

⁶ Кад говорим о имену ове задужбине, ваља ми поменути да сви ранији записи то име пишу: *Калинић*, *Калинички*, а данас и манастирска браћа и околни сељаци говоре: *Каленић*, *Каленички*, по левачком говору,

је и Каленић страдао, и чак опустео! Нарочито се прича да је био оплећен и порушен године 1600!

За читавих сто година, после тога, он је био пуста развалина!

Око године 1700 дођу у Левач, ради писаније, неки калуђери из Манастира Мораче, и видевши опустелу иначе овако красну цркву, науме да је обнове. Они доведу из своје постојбине две куће својих рођака, и населе их код Каленића, на манастирској земљи. Од те две куће било је 1852 године равно 34 куће, а данас кажу да их има више од 40!

Морачки калуђери донели су и неке црквене утвари, као што су: кандила, кадионице, крстови, и књиге, на којима се и данас читају записи одакле су. Ти вредни духовници, с околним побожним народом, обнове Каленић, и начине неколике ћелије око цркве. Обновитељи ти звали су се: *Теодосије*, *Данило*, *Дионисије*, и *Јанићије*.

Овај последњи, имајући помоћ из Каленића, понови и огради опустео бивши *Манастир Каменац*,⁷ у Гружи, који је такође био задужбина Деспота Стефана.

Духовници Морачани повратили су Каленићу доста оних земаља које су од старине биле манастирске; вратили су му баштине и винограде у Богдању, у Превешти, и у Калудри, па су и пароксију добили од Београдскога Митрополита за опслуживање и жививање.

Од године 1718—1739, за Аустриске Окупације, кад је у Крагујевцу заповедао Капетан *Станиша*

⁷ Каменац данас није манастир него световна црква.

Марковић — Млатишума,⁸ Игуман Каленићки Василије Морачанин, добије од истога допуст, те је још неке оправке и дограде у манастиру свршио. У том послу Василија су својски помагали и јеромонаси:

⁸ Млатишума је покљонио Каленићу један Апостол, за који се прича да се чува и данас; али га ја нисам могао наћи ни видети.

О Станиши Млатишуми и војне Аустријске архиве имају ове записке:

«Године 1738, новембра 29, Оборкапетан Станиша послан је из Београда у Брзу-Паланку на проматрање.

Године 1739, јануара 7, оборкапетан Станиша пошао је да узнемирује пашу јагодинскога, и да спали турски мост на Морави; но како су се Турци том надали, и осигурали се, то се Станиша обрне на Рудник, и ту примора турски гарнизон да му се преда, па га по том слободна пусти, а место поруши и попали.

Јануара 28, Станиша оде с великом четом (из Београда) на Темишвар, да у тамошњим планинама умири побуњене Влахе. 4 фебруара наишао је, близу Јасенове, на једну чету од 250 побуњених Влаха, и потукао их. 10 фебруара вратио се из Баната, пошто је посекао 80 влашких бунтовника, и попалио им многа села, дотеравши око 4000 грла марве, која је по том јевтино продата овдашњој посади (у Београду). Осем тога повео је био и 17 ухваћених зликоваца, али како су се уз пут одупирали, то их је он све посекао. 16 фебруара, на заповест ђенерала Најберга, команданта Темишварског Баната, Станиша је бачен у тамницу, што је тобоже, починио насиља међу побуњеним Власима, убијајући верне царске поданике, и пленећи им стоку и имање.

4 марта, пошто се зла, за која је Станиша оптужен, нису могла доказати, пуштен је, и на ново послан с једном четом српском у Пожаревац на проматрање. Пошто се јуче вратио, данас му је у име тога, што се ове зиме у многим приликама према непријатељу добро показао, по заповести ђенерала Фелдмаршала грофа од Валаса, команданта ове краљевине, ђенерал Фелдмаршал лајтнант, Барон Гелдинг, који међу тим овде командује, пред лицем свих овдашњих официра, обесио о врат златан ланац за заслуге.«

Кнежевина Србија, стр. 290 и 291.

Леонтије Црепуљић, родом из Калудре, и Максим, такође из Левча родом.

Овај последњи је, поред своје ревности за оправку манастира, доспео те је и једнога Турчина, великог зликовца и насилника, за вазда послао његовом Свецу Мухамеду...

Један запис на Минеју за новембар (који гледај ниже на свом месту) тврди да је године 1759 Београдски Митрополит *Хаџи Кир Калиник* био ктитор *Каленићу*.

О једној оправци манастира био је у средњој препрати, на јужном зиду, овај запис:

»Обнови се и препокри се съ окреснымъ келіѣма, сей светый и божественый Храмъ Ваведеніе пресвете владычице наше Богородице и приснодѣве Маріе, трѣдомъ и настоѣніемъ Господина и҃смаѣна Василіѣ съ братномъ, и съ поможеніемъ Ктитора Кнеза А҃врдѣ, Кнеза Богдана, Кнеза Спасоѣ и Кнеза Савка, и съ остальнымъ ктиторима. Тогда светый престоль Славено-серпски правештѣ Господинѣ Хаџи-Калиникѣ патриѣрхѣ, и Господинѣ Митрополитѣ Београдскомѣ Кир Єреміѣ, 1766 лѣто.«

Запис овај био је цео године 1836; али доцније, при оправљању цркве, зазидана буду врата испод тога записа, и тада се, тим преправљањем и ремећењем зида, запис сав уништи!!...

Каленићки духовници обновили су у срезу темнићком и стари Манастир *Орашје*, за који се прича да је био задужбина Краља Милутина, те је и та богомоља била дошла под Каленић.

Вреднога Игумана Василија убили су Турци 1768 године у селу Богдању, код винограда и баштине

манастирске, одакле је тело његово пренесено у манастир, и укопано олтару с десне стране.....

После Василија, постане Каленићу Игуман *Јосиф Вукашиновић*, синовац Василијев. У његово време дође из рудничке нахије неки свештеник, по имену *Обрад Крачић*, покалуђери се у Каленићу, и добије име *Онисим*.

Овај Онисим, с Игуманом, и околним народом, поправи и обнови у Левчу стари Манастир *Ивковић*, те је после и овај био Каленићу метох...

Иза свега тога, наста *Кочина Крајина*, а то је онај рат Аустрије с Турском од 1788—1791.

Коча Анђелковић, марвени трговац, из Пањевца, ниже Јагодине, постане у Фрајкору капетан, и дигне на Турке целу јагодинску нахију. За тај рат Коча је толико радио, и толико се заузимао за успех ратовања, да се та војна, особито у источној поли Србије, по његову имену, и данас зове: *Кочина Крајина!*

За време војевања, Коча је био узео из Манастира Каленића духовника *Исаију Херцеговца* за писара и друга у бојевима. Зато се, после, и певало:

Војску купи Коча Капетане

.....

Барјактара силна калуђера;

По барјаку положио браду,

Па он учи Србе у параду...“

Коча је Манастиру Каленићу и једно звоно приложио.

Тај аустриски рат против Турске не потраја дуго, и његова друга пола, и свршетак му беху не-

срећни за аустриску војску. Турци су Аустријанце потискивали на свим бојним пољима.

Коча се, у последње време, борио на левој страни Дунава, више Пореча. Аустриска се војска већ била повукла чак ка Темишвару. Остао је био само Коча и његови добровољци.

Турци, којима је Кочино јунаштво већ било добро познато, позивали су га више пута да се мане борбе, пошто је остао с тако малом дружином. Коча, уздајући се у своју стару срећу, и у месне прилике дунавскога теснаца, не послуша тих позива. Турци навале великим бројем, и опколе га са свију страна. После страшнога боја и сече, ухвате жива њега и шездесет друга с њим. Остали су имали срећу изгинути. Њих све одведу у Текију, према Ршави, и онде их живе понабијају на коље!...

За тога рата, Турци су, 12 фебруара 1788, запалили Каленић и све ћелије око њега, а предали су огњу и све манастирске зграде у селу Прерадовцу, те је онде изгорело и оно звоно, које је Коча био приложио.

За време Х. Мустај-паше, Београдског везира, Каленић је оправљен и на ново пропевао, а године 1806, за владе *Црнога Ђорђа*, приздана му је западна припрата, која само квари лепоту старе Деспотове цркве.

Године 1811, Српски Вожд Ђорђе Црни, дође и види Манастир Каленић.

Године 1814 у Каленићу бејаше игуман неки *Никифор*, родом из Баната, слеп у једно око, али је, при свем том, необично лепо писао, и чак је умео иконе моловати. За Хаџи-Проданове буне стану

к њему долазити Светлићани Јаковљевићи и други, те им је по нешто прочитао и написао. За то Турци окриве и њега као умешана у ону буну. До тога доба у Каленићу су се чувале старе хрисовуље, берати, писма, и рукописне књиге; а он, жалосник, препавши се, то све побаца у једну хлебну пећ, те сагори!

Али му то није помогло. Турци и њега вежу и отерају у Београд, где је после великих мука, 14 јануара 1815, с другим мученицима Србима, посечен, и главе су њихове, код Стамбол-капије, за страх Србима, понабијане на коље!

На крају године 1815, у Каленић је из Срема донесен *Свети Краљ Стефан Првовенчани*. Од тога доба, Каленић је примао знаке поштовања и од оних који су долазили Задужбини Деспота Стефана Високог, и од оних који су желели поклонити се светим моштима Немањинога сина, српског краља првовенчаног.

Тада је Каленић узео старати се и о оправци Манастира Студенице, праве обитељи Светога Краља.

Године 1820 у Манастиру Каленићу отворена би школа, у којој је, до године 1825, сиротне и манастирске ђаке, обучавао ђакон *Максим*, потоњи шабачки владика, а од тога доба до године 1831, ту је службу вршио *Јинићије Нешкович*, који је доцније, такође био владика најпре шабачки, па после ужичко-крушевачки.

Године 1826, августа 26, 27 и 28 бавио се је у Каленићу *Јоаким Вујић*, славено-српски литератор, и описао што је онде видео. Том приликом, Вујић је забележио: да Каленић „има доста важне грун-

тове, и два Прњавора, и за све своје грунтове плаћа спахији Турчину по 30 гроша главнице на годину.⁹

Поред тога, Вујић је преписао многе документе, који припадају М. Студеници, и описао Студеничке утвари, које иду уза Светог Краља.

Те исте, 1826 године, каленићки ђак *Јанићије Нешковић*, поста ђакон: у Крагујевачкој цркви посвети га Београдски Митрополит *Кирило*, Грк родом.

Године 1831 Београдски Митрополит *Мелентије Павловић*, узе к себи из Каленића ђакона Јанићија Нешковића, о ком ће и доцније бити реч.

Године 1836, на предлог Митрополита Петра, Кнез Милош нареди, да се у Србији, у сваком округу, комисијски попишу све цркве и сви манастири. За тај попис, у ондашњем јагодинском округу, где се и налази Каленић, пописну комисију чинила су ова лица:

Илија Вукићевић, помоћник Начелства, бејаше комисији председник;

Мојсило Јанковић, судија, и

Јован Димитријевић, окружни прота, бејашу јој чланови, а

Мијат Остојић, писар Начелства, бејаше комисији секретар.

Та комисија, записујући што је у Каленићу видела и чула, поред осталог, бележи и један запис са севернога зида, у средњој препрати, о постању овога манастира.

⁹ Путешествіе, стр. 109—130.

Ево комисиских речи о том запису :

»У манастиру, у средњој препрати, на дувару, с леве стране, изображена је фамилија Деспота Стефана с натписом, готово истртим, који се тешко може овако да прочита :

Ктиторъ Петаръ, братъ протодовіаросъ. Госпожа Милца протодовіарица.. Богданъ протодовіаросъ... Стомъ храмъ Ктиторъ вѣсть благочѣстиви Стефанъ Деспотъ Лазаревичъ, године 1407.

Последње две речи, као да су дописане горњем запису доцније.

Комисија овај запис овако предаје, али се не зна: да ли га она тачно преписује, или га тако тумачи?!

То се налазило на зиду и читало године 1836, а године 1897, када сам ја четврти пут био у Каленићу, од свега тога записа, после марљивога брисања креча и малтера, могло се прочитати само ово :

Благочѣстиви Деспотъ Стефанъ. Лик Деспотов остао је цео, и може се лепо разгледати; лик Кнегиње Милице и два друга што су на лево од Деспота, уништени су од појаса на више, и место њих на зиду су проваљена два прозора!

Ето како су услугу овој старини учинили нови обновитељи!

Године 1845 Српска је влада препокрила и оправила Манастир Каленић.

Године 1846 Српски Кнез Александар Карађорђевић походио је и видео Манастир Каленић.

Године 1847 Каленићки Јеромонах Јанићије Нешковић, поста Архимандрит у тој обитељи, а мало доцније оде одатле у Шабац за владика Шабачке Јепархије.

Године 1862 школски одмор, месеце јули и август, у Каленићу је провео ђак Београдске Богословије *Јосиф Ковачевић*, рођени у Штипу, у Старој Србији. Данас је тај Ковачевић велики чиновник у Софији, и зове се *Јосиф Ковачов*, а не *Јосиф Ковачевић*.

Године 1872 београдски професори и уметници Михаило Валтровић и Драгиша Милутиновић, првих дана месеца августа, бавили су се у Каленићу, те размотрили, и, у неколико, сацртали облике целине и делова ове лепе грађевине.

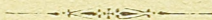
За кратка бављења свога, они нису имали кад све потанко разгледати и прецртати, али и оно што су видели, довољно је да покаже и велику побожност и разумевање у вештинама оних који су каленићку цркву градили.

»Црква је, вели академик Валтровић: — сачувана с поља боље него унутра, где је живопис много оштећен једно од времена, док је кубе било проваљено, и сводови му откривени, а друго од доцнијих оправака, када су слике малтером јако попрскане. Живопис је морао бити топлех и дубоких боја, а и цртан је лепо. Котури око светитељских глава сви су били позлаћени«....

Године 1887 и 1888 у Каленићу се бавио студент архитектуре Андра Ј. Стефановић, те је цркву премерио и прецртао. Тај свој нацрт он је, доцније,

представио испитној комисији у Берлину, и онамошњи професори-питачи тој су се грађевини веома зачудили, а рад младога српскога архитекта похвалили...

У Манастиру Каленићу, Цркви је Храм *Ваведeње* (21 новембра), а Сабор се збира о *Великој Госпођи* (15 августа).

III

СВЕТИ КРАЉ ПРВОВЕНЧАНИ У КАЛЕНИЋУ

Кад су се, по освојењу Карановца (дан. Краљева), године 1805, српске устаничке чете, кроза студеничку нахију, почеле јављати на помолу Новом Пазару, онда су и на том крају настали чешћи крвави сукоби између Срба и Турака. С пролећа године 1806 Турци из Н. Пазара озбиљно науме да те чете растерају. Зато се једном ка Студеници крене јака војска, која уз пут удари на устанике, разбије их, и упути се да оплени и пороби Манастир Студеницу. Калуђери Студеничани, пред таким опасношћу, лицем на Цвети 1806, узму мошти Светога Краља, и друге светиње, и утвари црквене, па побегну овамо преко Мораве, и стане се у М. Враћевшници, у присоју планине Рудника.

А несрећне године 1813, кад оно Турци загрозише да сву Србију на ново притисну, духовници узму опет Светога Краља, оставе Враћевшницу, и пређу преко Саве у Срем, где буду смештени у Манастиру Фенеку, близу Земуна.

Међу калуђерима, који су тада ишли уза Св. Краља, већ је највише обраћао на се пажњу *Мелентије Никшић*, рођен 1780 у селу Брезови, близу Студенице, који је скоро и Архимандритом постао.

Док је Свети Краљ почивао у Манастиру Фе-неку, Мелентије је обдржавао живо опћење са српским старешинама, и с онима који су били оставили Србију, и с онима који су у њој остали. Сви ти људи старали су се да би се горка судбина Србије колико толико ублажила.

Године 1814, нарочито за Хаџи-Проданове Буне, Мелентије је писао у Беч пријатељима плачевна писма о јадима свога народа у Србији.

Године 1815, чим је Кнез Милош дигао заставу новогa устанка, ми видимо Архимандрита Мелентија у логору на Црниљеву с Кнезом Милошем, мало пре оне знамените битке на Дубљу, која се је догодила 14 јула 1815.

Чим су први успеси постигнути, Мелентије предложи Кнезу Милошу да се Свети Краљ врати из Срема у Србију.

Кнез Милош се светитељеву повратку јако обрадује, јер је знао колико народ поштује светитеља од рода својега, и колико би тај повратак у Србију удио вере у све његове војничке и државничке радње и смерове. Тога ради, у јесен те 1815 године, Архимандрит Мелентије, бивши у логору на Белици, дође у Манастир Каленић, те провиди обитељ и околину, па нађе да је то место врло склоњено од удараца, и врло удесно за смештај светитеља и свих духовника, који свеца прате и служе.

Одмах је учињено све што је било потребно, те је Свети Краљ, 28 децембра 1815, донесен у М. Каленић.

Са Св. Краљем из Срема су дошли, од јеромонаха Студеничана, Архимандрит Василије, и Самуило,

Пајсије, Мојсије, и Гаврило; Ђерасима и Никодима застали су у Каленићу, и још су дошли Дионисије из Студенице и Леонтије из Враћевшнице, као Студеничани.

На Цркви Каленићкој пак с поља урезан је о том преносу овај запис:

„Знати се когда дође Свѣтъ Кралеъ Стефан Првовенчанный пренешен изъ Австриске 1815 года, мѣца декемвриа, дне 28, в Мръ Каленитѣ Храма Престыа Бѣы Воведеніе, и бысть сіе иждивеніе іеромонаховъ стостѣдничкихъ вѣство Гна Гна Архимандрит Самило Аковлевичъ, Павсіе іеромонахъ, Моисей, Діонисіе, Гаврилъ, Макаріе, и прочи.“¹⁰

Кнез Милош пак, преко левачкога Кнеза Илије Вукомановића, препоручи, писмом својим, да свака глава из села: Превешти, Гор. Дубича, и Прњавора, преко године, на недељу, даје по једнога посленика Мру Каленићу. И то је све чињено до године 1839.

Године 1816, месеца фебруара, умре Архимандрит Василије Студеничанин, и укопан би код Мра Каленића.

Године 1817, београдски Митрополит Агатангел постави Самуила Јаковљевића за Архимандрита, и Каленићу се даде синђелија на ова села: Доброселицу, Надрње, Жупањац, Богалинце, Малешево, Дубницу, Волујак, Пуљке, Брајиновац, Белушић, Опарић, Калудру, Лепојевић, Сибницу, Превешт, Гор. Дубич, и Прњавор, свега 280 кућа.

Године 1818 Кнез Милош први пут походи Манастир Каленић, поклони се Светом Краљу, приложи

¹⁰ Вујиќа Путешествије, стр. 110. Запис овај укресан је јачно доцније, кад је Самуило постао Архимандрит.

велики светњак за часну трпезу, и друге прилоге даде „својима мртвима за душу, а живима за здравље!“

Године 1820, Кнез Милош, имајући потребу да пошље једну депутацију у Цариград, сазва у село Остружницу на Сави, близу Београда, Народну Скупштину,¹¹ те ту изабра:

Старешину Манастира Каленића, Архимандрита Самуила Јаковљевића, Димитрија Ђорђевића, Вујицу Вулићевића, Илију Марковића, Проту Милоја Вукашиновића, Аврама Петронијевића, Ристу Дукића, и Саву Љотића, за депутате, који ће ићи у Цариград, да од Отоманске Порте траже:

1. да се Србији границе рашире, према Букурешком Уговору од 1812;

2. да се одсеком утврди данак који ће Србија плаћати Султану;

3. да се Кнез Милош огласи за наследна Кнеза у Србији;

4. да Срби могу зидати цркве, школе и манастире; и

5. да се Турци иселе из свих места у Србији, осем тврђава.

Београдски Везир Марашли-Али-Паша, дознавши имена депутата које Кнез Милош у Цариград шиље, и шта од Порте хоће да тражи, рекне:

— Кад Кнез Милош намерава тако крупне разговоре да води с Девлетом, требало би да у Депутацију одреди бар једног свог рођака, а не саме сељаке!

Сазнавши за ту Везирову примедбу, Кнез Милош, под 23 октобра 1820, напише да се Марашлији каже ово:

¹¹ Записка Владике Јанићија.

— У Депутацији су два моја сродника а не један; први је Димитрије Ђорђевић, мој побратим, кога не делим од рођене браће, а други је Архимандрит Самуило, јер ја и Самуило смо од два брата деца.¹²

Самуило умре у Цариграду 14 августа 1824, и сахрањен буде код цркве Свете Петке, у Хасџоју.

По Самуиловој смрти, Кнез Милош нареди „да се по свим главним црквама нахије пожешке (доцније чачанске, а данас рудничке), на четрдесет литургија, чини помен покојном Самуилу, као човеку заслужном за отечество!“

О њем има више у мом *Поменику знаменитих људи*, од стране 189—191.

Године 1822, о Малој Госпођи, Кнез Милош је, по други пут, походио Каленић.

Године 1823 Кнез Милош је обновио и украсио Манастирску Цркву, као што сведочи овај запис на црквеном зиду с поља:

»Церков сію обнови трѣдомъ и иждивеніемъ своимъ Благоверный и Христолюбивый Кнезь Српски Милошъ Обреновићъ съ благовернымъ сыномъ и наследникомъ своимъ Миланомъ, вечнаго воспоминанія своего ради, лѣта отъ рождества Христова, 1823.«

Друге године, после тога, Кнез је у Каленићу начинио велики трокатни конак, на ком „имају четрдесет и троја врата!“

И на том конаку има запис, који овако гласи:

»Сіе келіе соорѣжише се благоизволеніемъ и приложениемъ Благовернаго Госѣдара и Кнеза Српскога Милоша

¹² Кнежево писмо од 23 октобра 1820, № 1414. Откуда су пак Кнез Милош и Самуило били од два брата деца, ја досада, при свем марљивом распитивању, нисам могао дознати.

Обреновића, благословениемъ Архієпископа и Митрополита српскога Ягата Ангела, трѣдомъ же и иждивениемъ Архимандрита Самвила, настоятеля Пайсиа, Ермононаха Мойсеа, и проче братіе, Юна 1824.^с

У Манастиру Каленићу, у близини до Светога Краља, извршено је измирење између Кнеза Милоша и Кнегиње Љубице, после једне кржаве драме у кући Кнежевој.

Онај, који нам је казивао овај догађај, не зна годину, кад се догодио, али акт измирења, по речима саме Кнегиње Љубице, прича овако :

„Око манастира бејаше се слегао симни свет, као када је сабор: једе се, пије се, пева се, свира се, игра се — као на сабору.

„У то време, у горњем челу, у великој соби, на шилтету сеђаше Кнез Милош, пушећи на велики чибук. Десно од њега седи Мелентије Павловић, знаменити враћевачки Архимандрит, а лево Архимандрит из Манастира Никоље.

„У један мах врата се отворише. У собу уђоше оба Милошева брата: Јован и Јеврем, водећи међу собом, под руке, снаху своју, Кнегињу Љубицу, жену Кнез-Милошеву.

„Кнегиња бејаше обучена чисто, али без икака кићења. За појасом, с обе стране, имаше она по једну малу пушку. Пушке беху окренуте на покорност, на молбу, а не на бој.¹³

¹³ Кад онај који задева оружје за појас јабуке својих пиштоља повије ка свом телу, знак је да жели мира, а кад јабуке окрене у поље, од појаса напред, знак је да тражи кавге, да хоће да се *бије!*

Дошавши, тако том лесом, пред Кнеза, Кнегиња се дубоко поклони и рече:

— Господару! Ево две пуне пушке! Или опрости, или уби! Овако се више не може!...

— Помилуј Господару и Брате! и ми ти се молимо, рекоше у један мах оба брата Кнежева.

— Молимо те и ми, рећи ће Мелентије, па и он и други Архимандрит усташе на ноге, и стадоше као молиоци.

Милош погледа у ту лесу пред собом, малко поћута, одби два три дима, и проговори:

— Е, моли се Богу, и тому што ти је под појасом: оно није криво за твој бес, а ја бих с тобом онако како си заслужила...

— Смилуј се, Господару!

Милош и нехотице малко пружи руку. Љубица припаде те руку узе и пољуби. Пољубише је и оба брата Милошева.

Архимандрити му се дубоко и захвално поклонилише....

Тако су се измирили Кнез Милош и Кнегиња Љубица, после смрти оне чувене Петрије, Љубичине супарнице, коју је Кнегиња убила на место својом руком а Милошевим пиштољем, усред куће Кнежеве!

Године 1833 калуђери Манастира Каленића саградише у Мру Студеници, цркви са западне стране, хелије на два боја.

Године 1835, млади Кнежевићи, Милан и Михаило, доходише у Манастир Каленић, те целиваше Светога Краља.

Године 1838 почеше Калуђери Каленићски живље оправљати Цркву Студеницу, и градити ћелије цркви од јужнозападне стране.

Тај сав рад управљао је и надгледао каленићки јеромонах Јанићије Нешковић.

Општа је жеља била, пошто се Студеница оправи, да се Свети Краљ из Каленића пренесе у ту очину му и братњу задужбину; али се то не учини за лепших дана године 1838, а септембра 19, те године, Кнез Милош пише Тенки (Стефану Стефановићу) попечитељу просвете, да се тај посао, по рђаву јесењу времену, не може извршити. За то га одгађа за доцније.

И тако је Свети Краљ остао у Каленићу до друге поле године 1839.

Дотле се је међу тим, у Србији учинила голема промена. Кнез Милош је оставио Кнежевски престо, и отишао из отаџбине; његов старији син, и наследник, Милан Обреновић II, већ тешко болестан, ступио је на престо 1 јуна 1839, а 26 дан тога месеца испустио је своју млађану душу. За њим је на Кнежевски престо дошао млађи син Кнеза Милоша, Кнез Михаило Обреновић III.

Али како се је овај, у то време, налазио ван отаџбине, у Влашкој, то је земљом управљало *Намесништво Кнежевскога Достојанства*, које су састављала ова лица: *Јеврем Обреновић*, брат Кнеза Милоша, *Тома Вучић-Перишић*, и *Аврам Петронијевић*.

По наредби тога Намесништва, пренос Светога Краља из Каленића у Студеницу извршен је овим редом :

У суботу, 19 августа 1839, у Каленић су већ били стигли :

Митрополит српски, београдски Архиепископ *Петар*, и владике : Ужички *Никифор*, Неготински *Доситије*, и Шабачки *Максим*, с врло много свештенства духовнога и световнога реда.

Од државне власти, био је ту члан земаљскога савета Милосав З. Ресавац, из сваког округа по један главни чиновник, из сваког среза по један изабрани кмет, и из сваке вароши по један одличан грађанин.

Из села пак околo Каленића било је небројено света мушкога и женскога.

Све се то стекло у Каленић, одакле ће се њивот са Светим Краљем кренути да се пренесе у Студеницу.

Сутра дан, у недељу, 20 августа, после јутрење, службу је служио владика ужички *Никифор*, с великим бројем свештеника.

Пред свршетак литургије, обукла су се и остала три архиепископа у своје округе, и они су собом кренули њивот с моштима Светога Краља, и изнели га пред западна црквена врата.

Ту је њивот прихватило остало обучено свештенство, и обнело га, с литијом, око цркве.

За свештеницима, њивот су узели чиновници ; и они су га, с литијом обнели други пут око цркве.

Иза чиновника, дошли су кметови, и обнели њивот трећи пут око цркве.

После трећег обноса, спровод се је упутио к манастирској портаној капији, до које су сви архијереји обучени ишли, и ђивот пратили.

Одатле се спровод уредио и ишао овако:

Напред је ношен барјак Светога Краља.

За барјаком је ишла половина позваних на ту свечаност народних посланика.

Сад је ношен ђивот, пред којим, непосредно, ишло је необучено свештенство, и по четири обучена свештеника, који су певали стихире из *Србљака*.

За ђивотом је свакад ишао по један архијереј, а уз њега, и за њим, чиновници, кметови, грађани и остали народ.

Први дан ђивот је донесен у Манастир Љубостињу, и спуштен у цркву пред олтаром. У вече је ту била вечерња, а у јутру, у понедељак, службу је одслужио тимочки владика *Доситије*, с више свештеника.

После службе, кренуо се спровод до у Карановац (данашње *Краљево*), где је такође одслужена велика вечерња.

У вторник, после литургије, коју је служио Шабачки владика *Максим*, кренуо се спровод, и дошао на конак у место *Лопатницу*, где је у нарочито за то спремљену вењаку ђивот спуштен; и ту је одслужена вечерња, а сутра дан, у среду, само јутрења, па се спровод одмах кренуо пут Студенице.

Архијереји су били мало пре стигли у Студеницу, те су онде с многим свештенством и народом из околине, дочекали ђивот, и унели га у малу „Краљеву Цркву,“ на преноћиште.

То вече у Великој Цркви било је *бденије*, а у Цркви Краљевој *Повечерје*, с молбаним каноном Светој Богородици.

У четвртак, у јутру, после јутрење у Великој Цркви, обукли су се сви Архијереји и многобројни свештеници, и пошли су, литијом до Краљеве Цркве, из које ђивот изнесе Браство Манастирско, и донесе га пред западна врата Велике Цркве.

Сад понесу ђивот око цркве обучени свештеници.

Други пут га обнесу чиновници, а

Трећи пут кметови, па га спусте пред западна врата Велике Цркве.

Одатле узму ђивот сами Архијереји, унесу га у Велику Цркву, и положи између царских двери и јужних врата, пред престоним иконама.

У тај час, на пољу око цркве, оспу се плотуни пушака, а груну и прангије, које су и после, за време литургије, вазгласима одговарале.

За овим је настала литургија, коју је, заједно с благодарењем, одслужио Митрополит *Петар* с многобројним свештенством. На тој литургији архијереј је Игумана *Гаврила* произвео за Архимандрита Студеничкога, и све је завршио беседом, која одговара овакој свечаности.

У петак, у јутру, служио је службу Владика *Нифиџор*, и том приликом, претходно од браства изабранога Јеромонаха *Виџентија* произвео за Игумана *Студеничкога*.....

После свега тога, већ се почео разлаз онога силнога народа, који се је био стекао на ту ретку историску свечаност.

Право је, на послетку, поменути и то, како је народ, с једне и друге стране пута, којим је спровод ишао, срдечно притицао и отачанственом светитељу, приклањао се и целивао га!

Уз пут, на конацима, било је свега обилно за дочек тако многобројнога народа. На лицу свакога човека опажала се радост, јер се сваки за срећна држао што је могао Светитељев ћивот понети или га бар целивати.

IV

ДУХОВНИЦИ КАЛЕНИЋКИ

(од 1820 до данас)

После оних побожних и вредних духовника, који су Манастир Каленић обнављали, и који су у њем служили кроз времена „љута и зла“, како обично веле летописци, дужност ми је поменути и оне, који су се у тој обитељи налазили од 1820 па овамо ка нашим данима.

Од тих служитеља светога олтара, ваља нам на прво место ставити:

Самуила Јаковљевића, Архимандрита.

Самуило се је родио у Подгору,¹⁴ у Нахији Новопазарској, око 1760 године; књигу, црквено правило, и певање учио је у Манастиру Студеници.

Године 1785 зађаконио га је и зајеромонашио преосвећени Рапко-Призренски митрополит *Јанићије*

¹⁴ *Подгор* се зове предео од места *Борја*, на српској граници, уз реку *Рашку*, покрај *Новог Пазара* до *Сокоћана*, одакле долази река *Рашка*; па одатле пресеца право преко *Сеничкога Поља* на *Грмичак*, а од *Грмичка* низ реку *Дејеву* у *Рашку*. Ето то се зове *Подгор*, у ком има 140 које села које заселака. Ту су *Ђурђеви Ступови*, ту је *Стари Пазар*, и друга места. Даље гледај у мом *Поменуку*, стр. 571.

Тулешанин,¹⁵ а године 1817 произвео га је за Игумна и Архимандрита, у Манастиру Каленићу, Београдски Митрополит Агатањел, Грк родом.

Осем Студенице и Каленића, Самуило је пребивао и у манастирима Враћевшници, у Фенеку и у Јаску у Срему; а из М. Каленића узет је и послан у Цариград, као народни депутат, што је раније већ казано.

Пајсије Раденковић, јеромонах и настојатељ каленићки, рођен у Расини, око године 1770.

Пајсије се је учио у Манастиру Студеници и, године 1800, примио је чин ђаконски и јеромонашки у Мру Студеници од Призренскога Митрополита *Јанићија*, кога поменух мало пре.

Пребивао је, осем Студенице и Каленића, у М. Враћевшници. Године 1811 био је у Русији; после тога је боравио у Фенеку и у Јаску; а преминуо је у Каленићу 4 јануара 1838.

За времена Карађорђева, војевао је; и сиротињу је увек надгледао.

Био је смеђе браде, дугих бркова, пуна лица, црних обрва, права носа, и јуначкога погледа.

Ђунисије Лазаревић, јеромонах, родио се је у селу Гокчаници, у нахији крушевачкој, око год. 1780.

Књигу је учио у Сарајеву, и у Манастиру Студеници, где га је, године 1801, произвео за ђакона и за јеромонаха Призренски Митрополит *Јанићије*, Србин, из села Тулежа, у нахији београдској.

¹⁵ *Поменик знаменитих људи*, стр. 196.

Боравио је у Жичи, Враћевшници, у Фенеку, и у Гргетегу (у Срему), и, најпосле, у Каленићу, где је и преминуо 1838.

За првог устанка војевао је, и одликовао се је у опсађивању Ниша. Сиротињу је свакад потпомагао.

Био је црне, ретке, а дуге браде; црних, ретких бркова, суха лица; суха, права носа; црних већа, а погледа смернога.

Мојсије Ивановић, јеромонах, *заклети старац*,¹⁶ посник и исповедник. Родио се је у селу Зечевићу, у Старом Влаху, око године 1765.

¹⁶ *О заклетим старцима у Манастирима*, ево што ми писа, на моје питање, Архимандрит П. Руварац: „Заклетих стараца вели он: — данас нема у Фрушкогорским Манастирима, али их је било пре. У протоколима Мра Гргетега помињу се *заклети* (или *саборни*) *старци* од године 1753, па све до новог времена. Они су, с намесником и с игуманом, састављали као *савет*, с којим се Игуман договарао о благоу куће, и који су, с њиме, судили манастирској братији за преступе и погрешке, те су, за то, и облагани заклетвом или присегом, као и сваки духован и светски судица што полаже заклетву. Бирани су у братском сабору, и обично у почетку године, кад су се мењали „служитељи манастирски,“ или, као што се овде говорило, „кад је ишла промена,“ то јест, кад је Митрополит изашишао комисију, да прегледа манастире, и да се, у њиховом присуству, обави промена служитеља манастирских, као: намесника, епископа, дохијара, кључара, и разних других надзирачеља, — те су, том приликом, бирани или постављани и поменути *заклети* или *саборни*, или *судејски старци*, и после избора су, прописаним начином, присегали у цркви, пред светим Јеванђељем, и крстом, с **ВОЗЖЕНЫМИ СВѢШЧАМИ**, с таким истим торжеством **„ВЪ ЦѢЛОСТИ ЖЕ ТОГО СОВОРА.“**“

У монашким правилима Вићентија Јовановића, Митрополита Београдског, од 1 новембра 1733, која је правила и Митрополит Карловачки Павле Ненадовић, под 10 јуна 1753, потврдио, и која

Читати, писати, и црквено правило научио је у Манастиру Студеници.

Године 1802 Призренски Митрополит Јанићије рукоположио га је за јеромонаха, у Манастиру Студеници.

Боравио је у Студеници, у Жичи, Враћевшници, у Фенеку, у Бишпи, и у Кувездину (у Срему), и, најпосле, у Каленићу.

Овај духовник, знајући књиговезачки занат, укоричио је многе манастирске књиге, као што то осведочавају његови записи на истима.

Као посниџ, није никад војевао, него је надгледао радине и мајсторе у Жичи; народ је исповедао и поучавао, а сиротињу је врло марљиво помагао.

Био је седе кратке браде и бркова, сува лица, кратка, малко покучаста носа, кратких већа, смирена погледа. У опште личио је, вели владика Јанићије, на икону Светога Николе!!

Гаврило Миљковић, Каленићки игуман, и Студенички Архимандрит. Родио се је у селу Вранешима, у Подибру, 1780.

Читати, писати, појати, и црквено правило научио је у Манастиру Студеници.

још и данас, у неком погледу, важе, у 34 тачци за монахе се помиње, или ти се наређује: „четири члена чесныхъ и испрдствѣющихъ во еромонаскѣхъ. Со сими четирми члены да никетъ цѣлѣю и полнѣю власть о дѣлѣхъ монастырскихъ совѣтоватиса, и требѣющихъ наказаніѣ наказовати, обаче не поособно, но вси патъ совокрѣпно.“

Године 1810, Београдски Митрополит *Леонтије* произвео га је за ђакона у *Крагујевачкој покрштеној цамији*,¹⁷ а године 1812, у Београду, за јеромонаха.

На књизи *Иџици* или *јерополитици*, која се чува у манастирској Библиотеци, има ово записано:

„Сја книга Јеромонаха Гаврила Милковича Светостуденичанина. Кспи ю 8 Новомъ Садѣ за 3 форинта 1814, августа 15.“

Године 1828, у Београду, произвео га је Митрополит *Антим* за игумна, а године 1839, у Манастиру Студеници, Митрополит *Петар* за архимандрита.

Боравио је у Манастиру Враћевшници, Жичи, Фенеку, Кувездину, и у Каленићу.

Бивао је у бојевима: на Коштанском Пољу, и на Делиграду, и свуда као јунак.

Преминуо је у Студеници 1849, у својој 69 години.

Био је црне, носе браде, црних брка, носа осредњега и покучаста, обрва црних, а лица и погледа намрћена.

¹⁷ Зидана турска цамија у Крагујевцу била је на левој страни реке Лепенице, у данашњој Циганској Мали, близу *Каменице Бурије*. Та је цамија већ поодавно разваљена, и место где је она била данас је својина наследника пок. Косте Здравковића, који је ту и неку зграду подигао. Од освојења Крагујевца до године 1813, та је цамија била покрштена у Цркву, те се у њој служила Литургија. Доцније је враћена у турску богомољу. *Јоаким Вујић*, у свом *Путешествију* по Србији (страна 139) овако пише: „Находи се (у Крагујевцу) и једна Турска Цамија при реци Лепеници, која је скоро сва порушена, а преко пута јест и један турски дом, у којем турски муселим обитава, и Турком суди. Између цамије и овога дома, преко реке Лепенице, има једна каменита ћуприја. Такође и једна турска кавана за путнике Турке има у Крагујевцу, а више никаква турска кућа.“ То је било године 1826!

Архимандрит Фирмилијан пише да је у Мру Рачи видео рукопис: *Воскреснаѧ Евангеліѧ съ послѧдованиѧмъ вечерни*, што је све, вели, преписао у Мру Каленићу овај Гаврило Миљковић.¹⁸

Леонтије Цветић, јеромонах, родио се у селу Доцу, у нахији студеничкој, око године 1789.

Учио се у манастирима Студеници и у Враћевшници, а богословске науке свршио је, у Манастиру Хопову, у Срему.¹⁹

Године 1812, у „покрштеној цамији,“ у Крагујевцу, зађаконио га је Митрополит Београдски *Леонтије*, а године 1815 произвео га је за јеромонаха у Београду *Мелентије Никшић*, шабачки владика.

Боравио је у Мру Враћевшници, у Фенеку, и у Хопову, а преминуо је у Расини, код Кожетинске Цркве, 1823.

Макарије Јеремић, Каленићки Архимандрит, родио се у Ковиљу, код Ковиљске цркве, у Старом Влаху, око 1800.

¹⁸ Архимандрита Фирмилијана, *Мр Рача*, стр. 32.

¹⁹ О Богословској Школи у Манастиру Хопову, на моје питање, имао је доброту Архимандрит И. Руварац одговорити ми ово:

„Школе је Богословске у М. Хопову било, и данас је има; али што је данас има, није толико чудо, колико је чудо да је таке школе било у Хопову, у којој су се обучавали и попови београдски (то јест они који су хтели да постану попови, да се запопе) — још у XVI веку — а на име помиње се таква школа у 8-ој десетини XVI века. — Но ви не питате за ту стару већ за познију монашку школу у Хопову Манастиру. Та је школа отворена 1815, и у њој је, поред других, био наставник *Иринеј Радић*, који је 1819 за правог Игумана и настојатеља произведен. За њу се каже да је била „мала слика Карловачке Богословске Школе!“

Читати, писати, певати, и црквено правило учио је у Мрима: Жичи, Враћевшници, и Фенеку, а код Миоковића учио је мало немачки.

За ђакона и јеромонаха произвео га је 1818, Митрополит *Агатангел*, а за игумна 1841, Митрополит *Петар*, за Архимандрита пак 1859, Митрополит *Михаило*.

Макарије је био две године заточен у Гургусовачкој Кули због политике, а умрѐо је у Каленићу 25 априла 1863.

Мелентије Милосављевић, јеромонах, рођен у селу Шарпељу, под Копаоником, око 1800.

Учио се је у Манастиру Жичи, у Грачацу, и у Каленићу.

Године 1817 Београдски Митрополит *Агатангел* произвео га је за ђакона, а године 1821 за јеромонаха.

Боравио је у Мру Каленићу, у Студеници, и у Кожетину,²⁰ где је и преминуо 1849.

Био је у Јерусалиму, те се поклонио Христову Гробу. Он је сиротињу свесрдно потпомагао.

Био је црних, кратких бркова и браде, рошет лица, покучена носа, а црних веђа и очију.

²⁰ *Кожегин* се сад зове *Александровац*. То је мала варошица, 7 сата на запад од Крушевца, са зиданом 1803 године црквом на једном чогу, која има под собом велики део Жупе. За ратовања од 1804—1813 ту је био шанец. У том шанцу године 1808 било је 300 војника гарнизона. *Мајор Грамберг*, у свом извештају, вели да је то „monastère, renforcé par des palissades.“ (*Кнежев. Србија* стр. 743).

Максим Савић, Каленићки јеромонах, доцније шабачки владика, родио се у селу Вранешима, у Подибру, око године 1801. Учио се у манастирима Жичи, Враћевшници, и у Фенеку, а код Миоковића учио је нешто немачки.²¹

Године 1820, у Београду, произвео га је Митрополит *Агатангел* за ђакона, а године 1825, у Рибници, *Герасим Домнин* за јеромонаха.

Боравио је у Манастиру Каленићу, у Београду као члан Консисторије, и у Шапцу као владика.

О промени године 1842, одузета му је управа јепархије и слобода, и послан је био у Студеницу, у заточење. Из Студенице је преведен у Каленић, где је остао до почетка 1844.

²¹ Ово је други духовник Манастира Каленића, за кога Владика Јанићије вели да је учио немачки код *Миоковића*.

А ко је био тај Миоковић, који је доспевао чак и ове пустињике да учи? По дугом тражењу, ево што сам о том човеку дознао:

Јован Миоковић родио се у Босни, у месту Дервенти. Као младић прешао је у Аустрију; онамо се школовао, постао учитељ, и оженио се. У Србију је прешао још у почетку првог устанка.

Године 1814 и 1815 Миоковића налазимо уза Студеничког Архимандрита *Мелентија Никшића*, као секретара му; и ту је он састављао молбенице, које су бивше српске војводе сладе у Беч Царевима (*Милутиновића Историја*, стр. 471 и 473). У свом спеву *Тројесестарству* (стр. 38), Милутиновић Миоковића помиње као родољуба, сваке хвале вредна.

Г. Јоса Куртовић, који је Миоковића лично познавао, каже да је био човек прномањаст, али већ просед, Има помена као да је био и слабих ногу. А његова кћи Миља, која је и сад жива, вели, да је отац њен знао више страних језика, па и турски. За то је употребљаван за многе послове са странцима. Пред саму смрт,

Јануара 4, те године, левачки капетан Димитрије Љотић, с великим бројем оружаних људи, уђе у село Превешт и у Прњавор. Одатле одвоји 7—8 момака, који оду у Мр Каленић, казавши се да су марвени трговци, и да желе видети се с владиком. Њих владика прими, и они, у разговору с њим, остану до у мрак. Опростивши се с домаћином, изађу из собе, али се одмах њих четворица поврате у собу, те владику шчепају за гушу и удаве га, па, отворивши прозор, баце га мртва с горњег боја доле у манастирску башту. Сиромах владика отимао се је, викао, и бранио се од злотвора. Ту вику је, најпосле, чуо Игуман Макарије, и потрчао му у помоћ, али доцкан. Видећи што се ради, Макарије шчепа оружје, и потрчи за убилцима, али их не стигне. Тада

био је, вели, одређен да иде у Цариград, али га је болест смета, те се тога посланства није могао ни примити.

Године 1822 Миоковић се помиње као секретар Господара Јеврема, и као такав, одређен је да, с Протом Матејом Ненадовићем, извиђа неке распре између шабачког владике *Герасима* и варошких пароха (*Мемоари*, старо издање, стр. 362 и 363).

Миоковић је имао више деце: његова кћи *Софија* била је удата у *Водену*, а *Катарина*, у *Пазарџик*, кћи *Милица* (која је и сад жива) удата је у Гроцку за неког *Маринковића*; син му *Милош* био је официр у српској војсци, и умр'o је 1855. И друга су му деца сва помрла.

За Миоковића прича кћи му *Милица* још и ово: да је он, с Господаром Јованом, радио у Кнеза *Милоша* те је овај примио у државну службу *Димитрија Давидовића*. Исто тако она додаје да је отац њезин био велики пријатељ *Сими Милутиновићу Сарајлији*. Сима је њега, вели, сматрао као свога добротвора!

Миоковић је умр'o у *Шанцу*, око године 1830, а шабачки је Суд његову масу предао његовој жени *Марици* у другој поли године 1835.

он затвори ћелије и наоружа се. Други дан рано Капетан Љотић опколи манастир оружаним људма и после дужега преговарања, узме све калуђере на веру. Тело погинулога владике Максима, које је те ноћи већ снег био завејао, буде сахрањено у првој црквеној препрати; Игумана Макарија, као бунтовника, отерају у Кулу, а у Каленић дође други старшина.

О том догађају Попечитељство Внутрењих дела, под 6 јануара 1844, П№ 35, Попечитељству Просвештенија пише ово писмо:

„Началник окружија Јагодинског, Јовица Николајевић, известијем својим од 5. о. м. № 17 доставио је Попечитељству Внутрењих дела, како је он, по имајућем налогу од овога Попечитељства Началника среза Левачког изаслао да он негда епископа шабачког г. Максима, налазећег се у Манастиру Каленићу, због његовог обелодањеног предпријатија, клоњећег се на нарушење мира и законог садашњег поретка под присмотру узме. По ком налогу следујући, касателни срески началник изишао је 4 о. м. с неколико кметова у Манастир Каленић, и дошав тамо, изјавио је он пред реченом негда епископу да он, безбедности ради опште, како не би и даље у претпријатију свом дејствовати могао, под присмотру пође. Но епископ место да се полициској власти повинује, почне викати и псовати, на коју вику изиђе Игуман реченог Манастира, са ђацима, и одупре се на оружје. Началник срески, у овом случају предосторожно поступивши, даде их више пута преко кметова опоменути да се они предаду, и да му не даду повода њих силом оружја покорити,

и тако их, после вишекратног опомињања склони те се предаду. По овоме срески началник даде све као упорне противнике под стражу ставити, и епископа у његову собу на горњем боју затворити, како би их сутра дан куда надлежи оправити могао.

„Но ону ноћ исти епископ, искусивши зар мучења савести своје за преступења његова отечеству убиточна, отвори пенџер и скочи кроз пенџер доле и на месту остане мртав.

„Началничество окружно ово дознавши, ступи с г. протом окружним у споразум, и овога тамо у манастир пошаље, који је пок. епископа, са више свештеника, опојао и пристојно сахранио, и после, у присуству помоћника началништва, игумана манастирског, и више кметова све ствари покојнога епископа као и собе калуђерске попечатио, па после онде у манастиру оставио два свештеника да се нађу до даљег расположења. Па поводом тим што је принуђено било Началство калуђере као противнике на испит у Јагодину повући, и тамо их под ислеђење узети, то из узрока тога што је Манастир Каленић без калуђера остао, извештава овим Попечитељство Унутрашњих дела Попечитељство Просвете с том званичном молбом, да би оно овај догађај Њ. В. Господину Митрополиту саопштити и Њега умолити изволело, да би он час пре једно лице определити изволео, које ће у Манастир Каленић изаћи и овај примити. Попечитељство је ово, међу тим, Началству (Јагодинском) налог издало да оно под најстрожим одговором мотри да се не би што из Мра развукло, и да даље упуство по том предмету као и назначење лица које ће г. Митрополит

у Манастир послати да овај прими, од тога Попечитељства очекује. Попечитељ внутренних дела, Полковник, Кавалер, *Илија М. Гарашићин*, Началник одељења полиц. економног *Ат. Николић*.“

Тело пок. владике Максима лежало је у последњој препрати до доласка у Србију Кнеза Милоша (1859), а тада је Кнез послао мраморну плочу, и остаци су владичини ископани и сахрањени у Великој Цркви, ниже владалачкога стола. На тој плочи чита се овај запис:

„Здѣ почиваетъ рабъ Божій Максимъ, рожденый 1801 лѣта во веси Бранешина, окружѣа чачанскогъ, постриженикъ Манастира Каленића; рѣкоположенъ за дѣкона 1821; за пресвитра же 1824; произведенъ на степенъ Архимандрита 1839, и того же лѣта, юнѣа 4, посвећенъ за Епископа шабачке Епархіе, којомъ е управлао пет лѣта. Успе 4 лѣта 1844 лѣта въ сей обители.“

Да, *успе*; али не од болести, нити од суђена дана; него од крвничке замке око грла, и од тешких убилачких удараца!!.

Максим је, пре владичанства, у Манастиру Каленићу, учио и помагао манастирске ђаке.

Био је дугих смеђих бркова и браде, сува лица, мала носа, а црних веђа и очију.

Кад је расправљена сва његова посмртнина, и плаћени сви дугови, онда је Министарство Просвете (14 августа 1844, П.Н. 1142) послало Школском Фонду 711 дуката, 1 талир, 3 јермилука и 13½ крсташа талира, као оставштину владике Максима.

Бог да га прости!

Леонтије Станојевић, јеромонах, рођен у селу Вионици, у Старом Влаху, око године 1800.

Учио се је у Испосници Св. Саве, у духовника Софронија.

Године 1826 произвео га је за ђакона и јеромонаха Београдски Митрополит *Кирило*.

Боравио је у Манастиру Каленићу, где је и преминуо 1 октобра 1828.

Био је веома побожан.

Имао је црну, кратку браду, и бркове, нос средњи, а поглед свакад весео.

Јанићије Нешковић, Каленићки Архимандрит; доцније владика најпре шабачки, а после ужичко-крушевачки, како је сам миловао потписивати се!

Јанићије се родио у селу Миланци, у Старом Влаху, године 1804.

Учио се је у Манастиру Каленићу, а грчки је учио „на приват.“

Године 1826 Београдски Митрополит *Кирило* (родом Грк) произвео га је за ђакона; године 1833, Ужички Владика Нићифор, Србин, произвео га је за јеромонаха; године 1845 Митрополит Петар поставио га је за Игумна, а године 1847 за Архимандрита.

Године 1849 Митрополит Петар, и владике: Ужички Нићифор, и Неготински Доситије посветили су га за Владика Шабачке јепархије.

Боравећи у Мру Каленићу, Јанићије је, као ђакон, учио сиромашне манастирске ђаке. У Београду је био код Митрополита Петра, где је, као придворни јеромонах, вршио дужност протосинђелску.

Јанићије је, као владика ужичко-крушевачки, обновио стари Манастир Жичу; саградио је цркву и школу у Миланци, месту рођења свога; начинио је

цркву у Прерадовцу, на добрима Мра Каленића; и ишао је у Цариград с Митрополитом Петром 1833; и, најпосле, оставио је у Мру Каленићу, свом постригу, за свакога домаћина корисну изреку, која се и данас онде често понавља:

„*Ко купије сади
Крмачу храни,
О хлебу ради —
Не боји се глади!*“

О владици Јанићију има више у мом *Поменнику знаменитих људи новијега доба* (стр. 419—423).

Никола Пауновић, Каленићки јеромонах, родио се у селу Вранешима, у Подибру, око године 1825.

Године 1840, Шабачки Владика Максим произвео га је у Београду за ђакона, а године 1841, у Шапцу, за јеромонаха.

Боравио је у Мру Каленићу, и у Шапцу, као члан Шабачке Консистирије, где је и преминуо 16 јуна 1853.

Теофило Мијушковић, Каленићки Архимандрит, рођен у Манастирском Прњавору, 1816, а преминуо 8 децембра 1872.

Михаило Поповић, рођен у Грачацу, у Подибру, а преминуо, као јеромонах, у Мру Каленићу, 14 марта 1888.

Максим Требињац, јеромонах, из Калудре, преминуо у Каленићу, 18 јула 1858.

Јосиф Требињац, из Калудре, данас живи као Архимандрит у Мру Раковици код Београда (1897).

Гаврило Симић — Рајинчанин, из села Рајинца, јеромонах, умрѐо је 15 јуна 1872.

Макарије Давидовић, рођен у селу Сибници, у Левчу, 1850. Пострижен у Каленићу 1869, а преминуо ту у свом постригу, као старешина Манастира Раковице, 8 јула 1897. Тешко болан, оставио је Раковицу и дошао у родни крај да онде испусти душу и остави кости.

Јанићије Пејовић, из Превешти, жив је и данас (1897); Архимандрит је у оставци, у Мру Каленићу.

Максим Мијушковић, игуман, рођен у Каленићком Прњавору.

Михаило Коматовић, јеромонах, рођен у селу Раваници, у Грузи.

Вифентије Вељановић, монах, узетих ногу, рођен у Београду.

ШТО ДАНАС ИМА МАНАСТИР КАЛЕНИЋ

У овом одељку поменућу оно што данас има Каленић у сликама, у књигама, утварима, и у записима од историске вредности.

У великом конаку, који је још Кнез Милош градио, браћа су одвојила једну ћелију, и назвала је *Библиотеком*. Ту стоје све слике, књиге, разне утвари, и предмети који су остали од разних духовника или владика, Каленићких пострижника.

Слика већих и мањих биће више од 20 на број. Могу се поменути поименце ови портрети:

1. Владике Мелентија Никшића, од године 1814;
2. Владике Максима Савића, од године 1838.

Овога Архијереја има још две слике из познијега доба.

3. Владике Јанићија Нешковића, од год. 1844.
- И од овога имају две слике.

4. Архимандрита Макарија (нема године кад је рађена).

5. Архимандрита Василија, две слике, без год.
6. Архимандрита Теофила, од године 1838.
7. Јеромонаха Николе Пауновића.

8. Јеромонаха Мојсија Ивановића (две слике).

9. Монаха Хаџи-Атанасија.

Има још неколико слика, за које се не зна кога представљају.

На четири, међу овим сликама, записано је да их је радио живописац *Лаврентије Бранкован*; две је живописао *Георгије Бакаловић*, а на осталима није записано чиј су рад.

Поред слика, у *библиотеци* има:

а.	Књига црквених, за разне службе,	39
б.	» богословских	136
в.	» школских	68
г.	» разне садржине	169
д.	Скупштинских протокола	19

На једном Јеванђељу од Божидара Вуковића, које нема почетка ни свршетка, неко је руком србуљски преписао први лист, те се на први поглед може учинити да је све Јеванђеље рукописно.

На белом листу до предње корице у тој књизи има овај запис:

Сію книгѣ глаголемѣ Евангеліе повезахъ азъ грѣшнн и мнши въ чловецехъ діакъ Николае Стоановичъ ѿ места Белага Пола, при рецѣ Лннѣ 1763 (Ово се мислило да је 1463!).

У Цркви, на минеју за месец октобар, штампаном у Москви 1758, има овај запис:

Сію стѣю книгѣ Миней за мѣц октоврїи, и прочи единадесатъ минеевъ откѣпи ракъ Божїи свештеноеромонахъ Яданасіе, бывшїи пострижникъ морачкїи, себе за здравѣкъ и за вѣчны споменъ, и за споменъ усопшихъ своихъ родителей Обрада и Ангеліе святой обители ваведенской

Калиничкой. И аще бы кто дерзнулъ отати ѿ свѣтлыа сѣа обители да мѣ е спарникъ мати Божіа на страшномъ сѣдѣ.»

На минеју за новембар пак има најпре, на првим листовима, црним мастилом, записано ово :

Сію стѣю книгѣ Минеи приложилъ Еромонахъ Яд-насіе Калиничкій при Гнѣ оцѣ игуменѣ Василію Калиничкомѣ на 1785 года, октоврѣа нѣ-го дне во светой обители калиничкой.

Сад је на првом листу, по том црном запису, црвеним мастилом, крупним минејским словима, врло лепо записано ово :

Сіа стаа книга Минеи приложиса и подписаа при Гднѣ Митрополитѣ Бѣлградско^м Гднѣ хажикѣ рѣ Каллѣникѣ ктѣторѣ нашемѣ:

На житију Јеврема Сирѣна, које је штампано у Москви 1785, записао је јеромонах Мојсије Ивановић да је ту књигу укоричио 1815.

Исти јеромонах, године 1819, при *Архимандриту Самуилу*, укоричио је и *Велики Псалтир*, штампан у Москви 1758.

Даље, при истом *Архимандриту*, године 1821, Мојсије је укоричио прву полу *Пролога*, а године 1829, при *Игуману Гаврилу*, укоричио је другу полу *Пролога*.

Године 1823, при *Архимандриту Самуилу*, јеромонах *Мојсије Студеничанин*, укоричио је књиге *Каноник* и *Србљак*.

На овој последњој књизи потписао се као обично *Мојсеј Ивановић*, јеромонах, али су оба записа писана једном руком.

Најпосле је јеромонах *Мојсије Ивановић*, укори-
чио и *Минеј за месец јули*, године 1830 фебруара
2 дана.

У цркви, у великом кубету, над амвоном, пред
царским дверима, виси метални полијелеј за шест
свећа, сливен од туча, и свако му је парче ливено
за себе, па се склапа и чини целину. На врху му
је двоглави орао од истога метала, а на дну једна
кугла. Записа нема никаква. Орао може бити руски,
а можда је и аустриски. Не личи на велику старину.

У олтару, на зиду између проскомидије и апсиде,
загребен је овај запис :

„На 1737 лето придоше Немци на Нишъ, и вазеше Нишъ.
И те есени придоше Тврци, и вазеше его.“

Над вратима западним и над вратима јужним,
која воде у прву, дограђену препрату, пише :

Максим Савић архіерей Шабачки, 1843.

То значи, како духовници објашњавају, да је
Владика Максим платио тесане камене довратке за
та обоја врата.

На једном *сребрном кандилу* пише : **Лкто 1744,**
храмъ Благовѣщеніа; игѣманъ Мойсей. Овака кандила
има два. Веле да су из Мораче.

Крст окован у сребро, од године 1760. И за
овај се крст каже да је из Мораче.

Сребрна чаша за воду (саплак). На њој пише: *Сја чаша игумана Леонтија Студеничанина године 1783. Согдаи куюнжиа изъ Сараева Спасое.*

Има их неколико.

Ручна сребрна кадионица, за коју веле да је била Мелентија Никшића, шабачког владике.

Крст, у срми, на ком пише: *Сей стый крестъ приложи обители Каленићској Гнъ Сима Паштрамацъ Булюкша, за душъ и вечный споменъ супруге свое Неде, 1828.*

Кадионица на ланчићима, за коју веле да је владике Максима Савића од 1840; од овога владике има и путнички нож с виљушком.

То се све чува у Библиотеци.

Манастир Каленић данас живи и обдржава се од својих њива, ливада, вотњака, винограда и од горе. То су му сви извори за приходе.

Парохија, коју је Каленић имао, и која му је давала леп приход, одузета је од њега тачком 2 закона од 31 децембра 1882,²² и дата мирским свештеницима.

Непокретно манастирско имање ограничено је Комисијом и утврђено тапијом од године 1849.

Године 1847, на предлог Митрополита Петра, српска је влада саставила за сваки округ нарочиту комисију, која је прегледала имања свих манастира у том округу и, саслушавши како манастирске заступнике, тако и све сељаке из околних заинтересованих села, прошла и осинорила свако манастирско имање. О сваком манастирском имању Комисија је

²² Зборник 43, стр. 247 и 248.

сачинила нарочити записник који су потписали како браћа манастирска тако заступници заинтересованих села.

Сви ти записници данас се налазе у архиви Министарства Просвете и Црквених Послова.

На земље тако ограничене, Кнез Александар, договорно са Саветом, под 26 новембра 1849 (ВМ 1999 од године 1847) даде Манастиру Каленићу ову тапију:

„Александар Карађорђевић, Кнез Српски, на основу закључења Манастирске Комисије, које је у јунију месецу 1847 године, саизвољењем манастирског браства и касателних сељана учињено, који се акат у архиви Попечитељства Просвештенија храни, опредељавам, са сагласијем земаљског Савета, следећи синор добара Манастира Каленића:

„С источне стране, Ваљаличким Потоком, на косу до баре, назване Убијена Крава; оданде истом косом на Кречану Трговиште, Крушку Говедарицу, и Драгову Воду; па изнад Драгове Воде косом на Грабар Загорје, Пољану по врх Лисе, ипак поврх Брезовице, па повише Лободера на Чуку до Лукине Ливаде; оданде на Чукару више Усовине косом на Једину Букву, па низ Плужевину повише Врбе, а оданде косом поред Шљивице до поврх малог Гушевца од Делаве на Главичорак Каменити; оданде на четири Бељике и Црну Букву, а од Црне Букве на Кресану Букву те на реку, а од реке на стару Ваљалицу.

„Изван синора има манастир следећих добара: у хатару Превешком 21 дан ораће земље, 2 вотњака, 25 мотика винограда, са 8 мотика пармога; 1 механу са 2 дућана и 1 хлебном фуруном; 1 салаш

за кукуруз, и 1 подрум код винограда. У хатару Калудранском 25 мотика винограда; осим тога — 1 виноград од 25 мотика, 30 коса ливаде, 1 вотњак од 270 дрвета шљива, и забран у Прерадовцу с кућом. У хатару Опарићском има 1 виноград од 45 мотика, и други од 20 мотика, и у пољу Опарићком 4 косе ливаде.

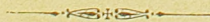
„Границе ових земаља назначене су у поменутом закључењу Манастирске Комисије. Са овим добрима својима има право Манастир Каленић располагати и уживати их онако као што је у реченом закључењу изложено, у чем га нико узнемиривати не може. ВМ 1999, од 1847, 26 новембра 1849, у Београду“

О попису имања за порез, године 1893, Каленић је показао да има:

Њива	30	хект.	38	ара
Ливада	25	»	31	»
Сувата	41	»	28	»
Винограда	1	»	96	»
Вотњака	6	»	23	»
Забрана	130	»	13	»
Шума	1825	»	78	»
	Свега	2061	»	07

Сва та имовина процењена је била тада на 32.000 динара.

Од стоке Манастир има: говеда 40—50 грла; оваца 70—80 брава; коза 30—40; и свиња око 80—90 брава.

ГДЕ ЈЕ ШТО

	СТРАНА
I Деспот Стефан Високи	1
II Манастир и његова прошлост	6
III Свети Краљ Првовенчани у Каленићу	20
IV Духовници Каленићки (од 1820 до данас)	32
V Што данас има Манастир Каленић	47

